

Kulturdepartementet

Remissvar över SOU 2023:59 Ny myndighetsstruktur för finansiering av forskning och innovation

Remissgivare: FOMU (nätverket Forskning vid museer)

Sammanfattning

FOMU:s företrädare ställer sig försiktigt positiva till utredningens förslag om tre nya myndigheter för forskningsfinansiering, men vill kommentera partier där vi ser svagheter. Vi sammanfattar våra kommentarer på följande sätt:

1. Slå vakt om humanioras och samhällsvetenskapens unika värde.
2. Säkerställ att samverkan verkligen sker med behovsägare, och att kunskap återkopplas till behovsägare.
3. Säkerställ att medel från myndigheter med andra huvuduppgifter än forskning, så som Riksantikvarieämbetet, fortsatt får utveckla kulturmiljövård och hela museisektorn.
4. Forskning sker vid fler organisationer än universitet/högskolor, och museers forskningsmöjligheter måste garanteras av de nya myndigheterna.

Synpunkter

Remissgivaren FOMU, Forskning vid museer, är en sammanslutning av forskare anställda vid svenska museer.

FOMU delar åsikten att det är viktigt att både satsa på forskning som kan vara internationellt konkurrenskraftig och bidra till forskningssamhällets utveckling och innovation, och forskning som sker i samverkan med så kallade behovsägare.

Vi förmodar att de flesta forskningsprojekt vid svenska museer kommer att söka medel hos den föreslagna Myndigheten för strategisk forskning, varför vårt remissvar i huvudsak berör denna myndighets inriktning. Det utesluter inte att ansökningar även kommer att ske vid de andra två myndigheterna.

Slå vakt om humaniora och samhällsvetenskaps unika värde

Forskningen vid svenska museer är ofta tvärvetenskaplig, men humaniora och samhällsvetenskap dominerar. Vi befarar att Myndigheten för strategisk forsknings inriktning på att lösa framtida behov

och samhällsutmaningar kommer att skymma humanioras och samhällsvetenskapernas samhällsroll. Vi behöver fördjupad kunskap om människan och samhället igår och idag för att värna demokrati, fred, välbefinnande och framtida samhällsutveckling samt möta desinformation i samhället. Det behöver därför finnas en bred förståelse för vilka framtida behov samhället har, så att humanioras och samhällsvetenskapernas unika värde tas tillvara. Här finns också behov av grundforskning och långsiktiga projekt, och som utredningen påpekar finns risker för kortsiktighet med politisk styrning vid de nya myndigheterna.

Vi noterar att indelningen i Myndigheten för strategisk forsknings portföljgrupper inte följer akademiska ämnen, och ser positivt på det förutsatt att det speglar hela samhällets behov. Kultursektorns behov och frågeställningar måste få en given plats i portföljgrupperna.

Säkerställ att samverkan verkligen sker med behovsägare, och att kunskap återkopplas till behovsägare

FOMU är positiva till att den föreslagna Myndigheten för strategisk forskning ska prioritera samverkansforskning, men vill samtidigt understryka att *vad* det innebär *hur* detta ska garanteras är vagt uttryckt i utredningens förslag.

Vi delar utredningens förväntningar att fler samhällssektorer ska få ökad tillgång till kunskap i det nya finansieringssystemet. För att garantera detta behöver det finnas tydliga krav och rutiner för hur kunskap ska återföras till behovsägare, samt medel för att realisera detta.

FOMU instämmer i utredningens slutsats att förmågan att interagera med samhällsaktörer blir en viktig kompetens bland medarbetarna på Myndigheten för strategisk forskning för att en dialog med samhället ska vara möjlig. Kultursektorn är dock frånvarande som samhällsorganisation i utredningens förslag. Därför vill vi påtala att medarbetare med god förtroenhet med kultursektorn generellt och museisektorn mer specifikt är nödvändiga på främst Myndigheten för strategisk forskning. Kultursektorn behöver också vara företräd i de rådgivande organen.

Utbudet av fortbildning för redan yrkesverksamma inom museisektorn är idag högst begränsat. FOMU är positiva till att den nya forskningsfinansieringsutredningen lyfter behov till livslångt forskningsbaserat lärande, och utgår från att det kan komma alla samhällssektorer till gagn. Även här är dialog med behovsägare en grundförutsättning.

Säkerställ att medel från myndigheter med andra huvuduppgifter än forskning, så som Riksantikvarieämbetet, fortsatt får utveckla kulturmiljövård och hela museisektorn

Vi instämmer i att nätverk från de myndigheter som enligt förslaget ska upphöra att dela ut forskningsmedel behöver tillvaratas i den nya myndighetsstrukturen. Riksantikvarieämbetets forskningsmedel som idag är öronmärkta för de centrala museernas forskning anser FOMU bör utökas och kunna sökas av hela museisektorn. Forskarkompetens finns företräd bland många olika typer av museer. Museilagen gör heller ingen åtskillnad mellan centrala museer och andra museer vad gäller kunskapsuppbyggnad och bidrag till forskning. Det vore därför en välkommen förändring i och med tillkomsten av den nya Myndigheten för strategisk forskning.

Forskning sker vid fler organisationer än universitet/högskolor, och våra forskningsmöjligheter måste garanteras av de nya myndigheterna

Regeringen behöver slå vakt om den forskning som bedrivs utanför universitet och högskolor. Den svenska museisektorn har en stor andel disputerade medarbetare som bedriver egen forskning eller forskning i samverkan med externa aktörer. Den forskning som sker vid museer utvecklar den egna verksamheten då dessa forskare är väl förtrogna med den egna sektorns kunskaps- och utvecklingsbehov. Forskare vid museer är med andra ord både forskare och behovsägare.

Forskningsmedel som erhålls i konkurrens, inte minst via statliga medel, är en garant för forskningens kvalitet och en förutsättning för att museerna ska kunna fortsätta utvecklas som viktiga och verksamhetsnära forskningsmiljöer. Det gemensamma ansökningsystemet för de tre föreslagna myndigheterna måste vara öppet för forskare som inte befinner sig på universitet och högskolor. FOMU menar att aspekter som kvalitet på forskning, förmåga till nyttiggörande och långsiktig påverkan på samhället måste vara vägledande för att beviljas forskningsmedel. Hur lämplighet bedöms för organisationer att förvalta forskningsmedel behöver ses över. Idag är några museer godkända som medelsförvaltare av de stora statliga forskningsfinansiärerna, men inte alla. Främst forskare vid de centrala museerna och bara enstaka forskare vid de regionala och kommunala museerna har idag möjlighet att söka och erhålla forskningsmedel från exempelvis Vetenskapsrådet.

Forskningsinfrastruktur måste likaså vara tillgänglig för alla forskningsaktörer. Idag saknar museisektorn tillgång till digital infrastruktur för vetenskaplig litteratur. Det bör finnas en aktör som tar nationellt ansvar för att alla forskare kan ta del av forskningsinfrastrukturer. Den svenska museisektorn har digitaliserade samlingar som vi gärna bidrar med i denna infrastruktur. Museer har också god vana att kommunicera kunskap, och kan bidra med detta i en nationell forskningsinfrastruktur.

I detta ärende har Torun Zachrisson, forskningschef vid Upplandsmuseet, varit beslutande. Cecilia Bygdell, forskare vid Upplandsmuseet, har varit föredragande.